

tum ex statutis ecclesiarum (1), ex usu fori et consuetudine desumenda sunt.

Jus, quo Angli in judiciis ecclesiasticis utuntur, ex Jure romano et canonico (2), ex Jure communi illius regni (*common law*), et ex comitorum seu parlamentorum decretis (*statute law*) compositum est. Jus canonicum ea quoque decreta comprehendit, quæ tum ante tum post schisma in conciliis anglicanis edita sunt (3). Præcipua verò modernæ Ecclesiæ anglicanæ statuta inveniuntur in *articulis*, qui sub regina Elisabetha, a. 1562, compositi, et a. 1571 a comitiis approbati sunt; dein in *Libro canonum* seu constitutionum ecclesiasticarum, qui anno 1597 editus est; in 141 canonibus concilii londinensis, a. 1603, et concilii dublinensis, a. 1684, necnon in illis, qui a. 1640 contra catholicos editi sunt (4).

In Diana res ecclesiastici regis tantummodo decretis dispositæ sunt, quorum plura exstant. Hodiedum verò maximam auctoritatem et usum habet legum codex, qui anno 1683 a Christiano V editus est, et toto libro II de rebus ecclesiasticis diffusè agit (5).

Eodem modo in Norwegia Jus ecclesiasticum in legum codices receptum est, quos Christianus IV, 1605, et Christianus V, 1687, ediderunt (6). In Suecia hodie adhuc adhibetur decretum anno 1686 ad ordinandas Ecclesiæ res evulgatum; plures tamen postea editæ sunt leges, pro quibus diversæ institutæ sunt collectiones (7).

B. S. Vide etiam: Kamptz die provincial und Statutarischen Recete in der preuss. Monarchie, Berl. 1826, 3. B. S.—Pro Saxonia: Corpus Juris ecclesiastici saxonici, Dresd. 1708, 4.—Pro Wirtembergia: F. G. Hartmann Kirchengesetze des Herzogthums Württemberg. Stuttg. 1791–98, 4. B. S., fortgesetzt von Reichlin T. F. Stuttg. 1809, 8.—Mecklenburg, G. C. B. Ackermann Kleine kirchliche Gesetzsammlung. Schwerin, 1820, 8.

(1) Jo. Jac. Moser corpus Juris evangelicorum ecclesiastici, Züllichau. 1730–33, 2, tom. 4. Herm. Casp. König bibliotheca agendorum, Zelle 1726, 4. J. H. Boehmer Jus Eccl. prot. lib. I, tit. II, § 90.

(2) In Anglia pos introductum schisma statutum est ut Juris canonici leges, quæ cum novis rerum circumstantis convenirent, in synopsis redigerentur, interim verò Jus quod hucusque in usu erat adhiberetur quatenus nihil contineret, quod regni legibus ad consuetudinibus necnon Juribus regis contrarium esset, 25. Henr. VIII, c. 19; 35, Henr. VIII, c. 16; 1, Elizab. c. 1, § 10. Nunquam illa synopsis confecta est, sicque Jus canonicum adhuc in judiciis adhibetur.

(3) Inter hæc decreta magna auctoritate gaudent ea quæ sub Othone, Gregorii IX, et sub Othobono, Clementis IV legatis, a. 1230 et 1268, edita, et ab Joanne Athonio commentariis explicata sunt (legatine constitutiones). Deinde decreta plurium synodorum provincialium (provincial constitutiones), quæ ab Archiepiscopis cantuariensibus, a Stephano Langtonio usque ad Henricum Clicheleynm, celebrata, a Gulielmo Linwodio sub Henrico V (a. 1422) glossis explicata, et a. 1463, in provincia eboracensi recepta sunt.

(4) Habentur hæc monumenta in Wilkins, conc. Britan. t. IV, p. 263–269, 352–356, 360–405, 496–516, 543–549.

(5) Editus est hic codex, latinè redditus, sub titulo: Regis Christiani Quinti Jus Danicum latinè redditum ab Henrico Weghorst, Hafniæ 1698, 4.

(6) Den Norske Lovbog offerseet corrigerit oc forbedrit. Kiøbenhavn. 1604, 4. Christian V, Norske Lov. Kopenh. 1687, 4.

(7) Codex legum suevicarum receptus 1734, in comitiis stockholmensibus et latinè versus a Christiano König. Holmiæ 1743, 4. Antiquiores collectiones sunt: Utdrag af Sveriges Rikes Lag, och nagre deras Kongl. majestaeters Førsæ kringer, Religionstadgar och Brefec. om Evang. Religions-Enighet uti Sverige. Stockhol. 1742, 8. A. A. von Stiernmans Samling utaf atskilliga, tid efter annan. ut komna kongl. Strdgar, bref och forordningar angående Religion. Stocke. 1744. Samling affoerfattningar och stadgar, hvilka ændra aller foerklara kyrkolagen af ar. 1686, och ænum æro til efterlefnad gællande faerfattad oet utgifven pa Kongl. Maj. nådige be. fallning a. 1813, Stockholm 1817.

LXI. Sæculi XVI initio in Gallia et in Hispania methodus, qua hucusque non sine multis defectibus Juris scientia tractari consuevit perfici cœpit. Principio artis criticæ ope ipsum collectionum receptorum textum emendare atque explicare tentarunt Ant. Demochares (a. 1547), Anton. Augustinus (a. 1586), Antonius Contius (a. 1577), Petrus et Franciscus Pithæus (a. 1596–1621), quibus alii adjunguntur, qui antiquiores Juris canonici collectiones ediderunt et interpretati sunt, scilicet Edmundus Bonefidius (a. 1574), Jo. Leunclavius (a. 1593), Franciscus Pithæus, Cristophorus Justellus (a. 1661), Guilel. Beveregius (a. 1707), et Stephannus Baluzius (a. 1718). Novus in tractandis scientiis vigor, qui hoc tempore inter eruditos excitatus fuit, mox et aliis lucubrationibus in Jus canonicum sese manifestare cœpit, quibus multifariam auctum, et ad commodiorem fori usum explicatum est. Novi tum in decreti (1), tum in decretalium Gregorii IX (2), et Clementis V (3) textum commentarii editi; breviora quoque, et ad instar Justiniani institutionum methodico ordine digesta compendia elaborata sunt (4). Dein ex illis commentariis, contracta in unum diversorum locorum communi materia, ampliora systematica opera evulgata, quæ tamen pro maxima parte secundum decretalium titulorum ordinem distributa sunt, quod præcipuè apud Germanos, etiam protestantes (5), in usu fuit (6). Inter alias verò nationes mox diversus

(1) Joan: Dartis [m. a. 1651], commentarii in universum Gratiani decretum [in opp. canon. Paris. 1656 fol.].

(2) Joan. a Costa [m. a. 1637], summaria et commentarii in decretales Gregorii IX noviss. ed. Neapol. et Lips. 1778, II vol. 4; Em. Gonzalez de Tellez [m. a. 1650], commentarii ad decretalium V libros Gregorii IX noviss. ed. Lugd. 1713, IV vol., fol.; Inn. Cironii [m. a. 1650] Paratilla in quinque libros Gregorii IX noviss. ed. Vindob. 1761, II vol. 4; Prosper. Fagnani [m. a. 1678] Jus canonicum, sive commentaria in decretales, nov. ed. Colon Allobr. 1759, VI vol. fol.

(3) Ant. Alteserræ [m. a. 1682], in libros clementinarum commentarii nov. ed. Hallæ 1782, 8; Clementis V constitutiones in concilio viennensi in Gallia editæ anno MCCCXII notis locupletatæ, auctæ et illustratæ ab Hieron. Baldassino, Romæ 1769, 4.

(4) Jo: Paulo Lancelotti [m. a. 1591], institutiones Juris canonici, Perus. 1563, 4 nov. ed. cum notis variorum, Hallæ 1716, IV vol. 4; Ant. Augustini [m. a. 1586], institut. Jur. Pontificii, [in opp. tom. VII]; Henrici Canisii [m. a. 1610], summa Jur. canonici in IV institut. libros contracta, nov. ed. Herbipoli 1707, 8; Arn. Corvinus [m. a. 1648], Jus. canon. per aphorismos strictim explicatum. nov. ed. Aug. Vindel. 1782, 8; Franc. de Roye [m. a. 1686], Institut. Jur. canon. libri III, nov. ed. Lips. 1722, 8; Witeb. 1748, 8; Claud. Fleury [m. a. 1723], Institutiones Juris ecclesiastici, nov. ed. Francof. 1759, 8. Paris 1767, 8.

(5) J. H. Boehmer [m. a. 1749], Jus ecclesiasticum protestantium, nov. ed. Hallæ 1756, V. Vol. 4; ejusdem institutiones Juris canonici tum ecclesiastici, tum Pontificii ad methodum decretalium, nov. ed. Hallæ 1760, 8.

(6) P. Laymann [m. a. 1635], Jus canonicum seu commentarii in libros decretales nov. ed. Dilling. 1673, 4; H. Wagnereck [m. a. 1664], commentarius exegeticus sacrorum canonum, Dilling. 1672; L. Engel [m. a. 1674], collegium universi Jur. canon. nov. ed. Salisb. 1770–4; R. König, [m. a. 1713], principia Juris canon. ex libris V decretalium Gregorii IX. Salisb. 1697; Anacl. Reiffenstuel Jus canon. universum juxta titulos librorum V decretalium, Venet. 1704, III vol. fol. Ingolst. 1743, VI vol. fol.; J. Wiestner institut. canon. sive Jus ecclesiast. ad decretal. Gregor. IX libros quinque, Monach. 1705, V vol. 4; F. Schmalzgruber Jus ecclesiast. univers. Ingolst. 1726, III vol. fol.; vit. Pichler Jus canon. secundum Gregorii IX decretalium titulos explanatum. Aug. Vind. 1728–1741, fol.; Fr. Schmier [m. a. 1723], jurisprudentia canonico-civilis, seu Jus canonicum universum juxta libros V decretalium, nov. ed. Avenion. 1738, fol.; Plac. Boeckhn [m. a. 1732], commentarius in Jus canonicum universum, nov. ed. Paris 1776, III vol. fol.; Pertinet huc etiam Joan. Devoti Juris canonici universi publici et privati libri V, Romæ 1802. Opus non absolutum, quod præter prolegomena duos tantum decretalium libros complectitur.

disserendi ordo, atque diversa materiarum dispositio adhibita fuit, quod nostris temporibus quasi ab omnibus usurpatum est (1).

Catholici scriptores ferè omnes tum in amplioribus (2), tum in brevioribus (3), quas ediderunt, lucubrationibus protestantium Jus ecclesiasticum neglexerunt; protestantes e contra, paucis tantummodò exceptis (4), utrumque catholicorum scilicet et protestantium amplexi sunt (5).

Præter germanos, qui in supranotatis libris præcipuè ad proprias suæ regionis institutiones attenderunt, Galli (6), quoque et Hispani (7) particularia sua jura

(1) Boet. Epo [m. a. 1599], de Jure sacro. Duaci 1588; A. Barbosa [m. a. 1649], Juris eccles. universi libri tres de personis, locis et rebus ecclesiast. Lugd. 1699; I. Cabassutius [m. a. 1685], Theoria et praxis Juris canonici, nov. ed. Venet. 1757 fol. Z. B. var. Espen [m. a. 1728], Jus ecclesiasticum univ., nov. edit. Mogunt. 1791, III vol. 4. I. P.; Gibert [m. a. 1786], Corpus Juris canon. per regulas naturali ordine digestas, nov. edit. Lugd. 1737, III vol. fol.

(2) G. Zalwein [m. a. 1766], Principia Juris eccles. universalis et particularis Germaniæ, nov. ed. August. 1781, IV vol. 4; Eus. Amort. [m. a. 1757], Elementa Jur. can. veter. et moderni, Ulm. 1757, III vol. 4; Ubaldi Giraldi expositio Juris Pontificii juxta recentiorum Ecclesiæ disciplinam, Romæ, 1769, III vol. fol., edit. nov. Romæ a. 1830. P. J. Riegger [m. a. 1775], Institutiones jurispr. ecclesiast. nov. ed. Lovanii, 1780, IV vol. 8; J. Devoti institut. canon. libri IV, Romæ, 1785, IV vol. 8; edit. sept. Rom. 1829. F. A. Frey [m. a. 1820], Kommentar ueber das Kirchenrecht. zweite Aufl. Kitzingen 1823, 4. Bde 8.

(3) Jul. Caponi Icti Neap. Institutiones canonicæ. Colon. Allobr. 1734, 8; P. A. Danieli institut. canon. libri III, Romæ 1737, 4; A. Schmidt [m. a. 1805], Institut. Jur. ecclesiast. Germaniæ accomodat. ed. III, Bamberg. 1778, II vol. 8; Ph. Hedderich [m. a. 1803], Elementa Jur. can. ad statum ecclesiarum Germaniæ præcipuè Ecclesiæ coloniensis accomodata, ed. II, Bonnæ 1791, IV part. 8; P. G. Kufner [m. a. 1792], Synopsis jurispr. eccles. universæ publ. et privat. statui Germaniæ maximè Bavaris accomodata, Burghusii, 1731, 8; J. Zallinger Institut. Juris natur. et ecclesiast. publici libri VI, Aug. Vind. 1784, Traj. ad Rhen. 1823, Institut. Jur. eccles. publ. et privati libri II, subsidiarii, Aug. Vind. 1791, instit. Jur. eccles. maximè privati, ibid. 1791; Maur. Schenk [m. a. 1816], instit. Jur. eccl. statui german. maximè Bavaris accomodat. ed. IX, Landsh. 1823, II vol. 8; J. A. Sauter. [m. a. 1816], fundamenta Jur. eccles. catholici ed. III, Friburg, 1825, II vol. 8; Gamsjaeger [m. a. 1816], Jus ecclesiast. Heidelb. 1815, II vol. 8.

(4) B. Carpzav [m. a. 1660], Jurispr. ecclesiast. seu consistorialis, nov. ed. Lips. 1721, fol. Chr. M. Pfaff [m. a. 1760], Institut. Jur. ecclesiast. nov. ed. Tuebing. 1738, 8; C. F. Hommel [m. a. 1781], principia Jur. ecclesiast. protestant. Viteb. 1770, 8; J. L. von Mosheim [m. a. 1755], Allgemeines Kirchenrecht der Protestanten. Neue Aufl. Leipz. 1801, 8; H. Stephani Das allgemeine kanon. Recht der protest. Kirche in Teutschland. Tuebing. 1825, 8; J. A. Ziehnert Prakt. evang. Kirchenrecht mit besonderer Beziehung. auf Sachsen, Preussen und andere evangelische Laender. Meissein. 1826, 2 Th. 8; J. G. Pahl das öffentliche Recht der evangelisch-lutherischen Kirche in Teutschland. Tuebing. 1827, 8.

(5) Jo. Schilter [m. a. 1785], Institut. Jur. canon. ad Ecclesiæ veteris et hodiernæ statum accomodatæ nov. ed. Fret. et Lips. 1749, 8; J. G. Pertsch [m. a. 1754], Elementa Jur. canon. et protestantium ecclesiastici, nov. ed. Francof. 1741, II vol. 8; J. R. Engau [m. a. 1754], Elementa Jur. canonico-ecclesiastici, nov. ed. Eonæ 1753, 8; C. L. Boehmer [m. a. 1797], principia Jur. canonici, ed. VII, Goetting. 1809, 8; A. J. Schnaubert [m. a. 1825], Grundsätze des Kirchenrechtss der Protestanten und Katholiken in Deutschland, Jena, 1790-94, 2 Th. 8; Neue Aufl. 1805, 2 Th. 8; G. Wiese (a. 1824), Handbuch des gemeinen in Deutschland ueblichen Kirchenrechts. Leips. 1799-1804, 3 Th. 8; Th. Schmalz Handbuch des kanonischen Rechts. zweite Aufl. Berlin 1824, 8.

(6) L. Dubois (m. a. 1731) Maximes du droit canonique de France, Paris 1703, 2 vol. 12; L. de Héricourt (m. a. 1752), Lois ecclésiastiques de France, Paris 1771, fo.

(7) Gondisalvo de Suarez de Paz praxis ecclesiastica et sæcularis apud Hispanos, Ameti, 1591, fol. Collectio maxima conciliorum Hispaniæ epistolarumque decretalium celebriorum a Jos. card. de Aguirre edita, nunc verò ad Juris canonici corporis exemplum nova methodo digesta a Sylvestro Pnago, Matriti 1784, 1, vol. 4.

explicarunt: protestantes, inter quos Angli præ cæteris eminent (1), proprium uniuscujusque regionis Jus, quod in foro ecclesiastico adhibetur, exponere consueverunt (2). Plures alii libros conscripserunt, in quibus Jus canonicum civili conferre, aut in unum juris corpus reducere tentarunt (3); alii ad particularia collectionum loca annotationes confecerunt: alii consultationes, quorum magnus existit numerus, collegerunt.

LXII. Præter eas verò lucubrationes, quæ maximè ad interpretandas explanandasque Ecclesiasticas leges illarumque in forensi exercitatione usum elaboratæ sunt, alia quàm plurima edita fuerunt opera, quæ tum historiam, tum alias scientias Juri affines ac socias complexa sunt. Sic plures adsunt libri, in quibus fontium historia aut ex integro exponitur (4), aut de particularium quorundam monumentorum et temporum indole ac conditione latius et accuratius disseritur; quæ in genere Itali præsertim emicuere. Cumque harum rerum cognitio ad penitentiorem Juris scientiam omninò necessaria videretur, plures de iis egerunt in li-

(1) Rich. Hooker Of the laws of ecclesiastical policy eight books, Lond. 1671 2 vol. fol. Oxford. 1795, 3 vol. 8; Edm. Gibson codex Juris ecclesiastici anglicani, or statutes, constitution, etc. of the church of England methodically digested. Second edit. Lond. 1711, 2 vol. fol. Rich. Burn the ecclesiastical law. Eight edit. correct. by R. Ph. Tyrwhitt, Lond. 1524. vol. 8 (ordine alphabetico).

(2) P. L. Roman Versuch eines badischen evangelisch-lutherischen Kirchenrechts, Pforzheim 1806, 8; J. H. Chr. von Selchow Anfangsgründ des braunschweig-Lüneburg. Privatrechts, Goett. 1769, 2 Th. 5; J. K. F. Schlegel kurnannoev. Kirchenrecht, Hannov. 1801-6, 5 Th. 8; H. W. Ledderhose Versuch einer Anleitung zum hessen-kassischen Kirchenrecht neu bearbeitet von C. H. Pfeiffer, Cassel 1821, 8; F. W. C. Siggelkow Handbuch des Meklenburg. Kirchen und Pastoralrechts, Rostch 1797, 8; W. Otto Handbuch des besondern Kirchenrechts der evang. christl. Kirche im Herzogthum Nassau, Nürnberg. 1823, 8; G. A. Bielitz Handbuch des preuss. Kirchenrechts, Leipz. 1818, 8; J. P. C. Philipp Wörterbuch des preuss. Kirchenrechts, Zeitz 1821, 8; J. B. von Rohr vollstand. obern. Kirchenrecht. Frkf. u. Leipz. 1723, 4; W. F. Kunze praktische Anweisung des Kirchenrechts in kursachs. Landen. Dresden 1789, 8; J. K. Kees Handbuch des protest. Kirchenrechts nach den neuesten besond. sachs. Gesetzen. Leipz. 1791, 8; C. D. Weber Systemat. Darstellung des im Koenigreich Sachsen geltenden Kirchenrechts Th. I Leipz. 1819, Th. II Abth. I 1825, 8; Versuch eines oberlausitzischen Kirchenrechts, 1796, 8; N. J. Johansen Versuch das kanonische Recht, so weit es für die Protestanten brauchbar ist, mit den eignen Worten der Kirchengesetze für die Herzogth. Scheleswig und Holstein zu belegen, Friedrichsst. 1804, 2 Th. 4; C. F. Callisen Abriss des Wissenswürdigsten aus den die Prediger in Schleswig und Holstein betreffenden Verordnungen, Altona 1810, 8; J. F. Reuchlin Repertorium für die Amtspraxis der evang. luther. Geistlichkeit in Wirtemberg, Reutl. 18, 3, 2 Th. 8; J. C. Pfister die evangelische Kirche in Wirtemberg, Tuebing. 1821, 8.

(3) J. Oldendorp (m. a. 1567), Juris civilis et canonici collatio, Lugd. 1541. Ritterhusen (m. a. 1613), Differentiæ Juris civilis et canonici. Argent. 1618-1638; J. F. Boeckelmann (m. a. 1681), Differentiæ Juris civilis et canonici hodierni, Traj. ad Rhen. 1694-1737. Petri Gregorii (a. 1617), Syntagma Juris universi atque legum penè omnium gentium et rerum publicarum præcipuarum nov. ed. Frkf. 1611 Genevæ 1623-1639. fol. Auctor Tolosæ Gallia natus est.

(4) G. van Mastricht (a. 1721), Historia Juris ecclesiastici et pontificii. Duisb. 1676, 8; nov. ed. Halle 1719, 8; Doujat (a. 1688), Histoire du droit canonique, Paris 1677, 8; J. G. Pertsch (a. 1754), Kurze Historie des cananischen und Kirchenrechts, Leipz. 1753, 8; P. G. Zalwein (a. 1766), Collectiones Juris eccles. antiqui et novi a primordiis Ecclesiæ usque ad decretum Gratiani, Dissert. I. Collectiones Jur. eccles. novi et novissimi a decreto Gratiani usque ad nostra tempora, Dissert. II Saliso. 1760, 4; J. Mulzer (a. 1772), Historia legum ecclesiasticarum positivarum, quibus in Germania utimur, Eamb. 1772, 8; J. M. Pichler Geschichte von dem Ursprung, Fortgang und dermaligen Zustand des geistlichen Rechts in catolischen Landern. Ulm. 1773; M. Dannenmayr, Historia Jur. ecclesiast. Vindab. 1806, 8.

bris, qui Juris studiosis tanquam prolegomena ad ipsam Juris prudentiam inseruire debuerunt (1). Disciplinæ quoque ecclesiasticæ historia tum a Gallis, tum ab Italis præclaris scriptis illustrata est (2), quibus plus e protestantibus in adornandis suis operibus usi sunt (3). Ipsius scientiæ ac celeberrimorum doctorum historia in prolegomenis tractari cœpit, librorumque ad Jus cononicum pertinentium notitia in catalogis, certa methodo a pluribus digestis, reperiri potest (4).

Philosophicas Juris canonici tractationes quod attinet, protestantes primi in hoc genere versati sunt, dum nexum rempublicam inter et Ecclesiam, de quo nihil certi ac fixi in ipsorum Jure statutum erat, declarare ac stabilire contenderent. Serius plurimi ex catholicis tum in Juris canonici compendiis, tum in propriis de Jure publico ecclesiastico lucubrationibus generalia Juris naturæ, aut philosophici, uti vocant, principia tradiderunt; at non rarò ipsam jus, divina et Ecclesiæ auctoritate statutum, secundum præjudicias, quas ex falsa philosophia atque ex protestantium operibus hauserunt, opiniones, interpretari, atque erroneas quàm plurimas doctrinas spargere cœperunt, quæ ad magnum Ecclesiæ detrimentum in politiæ scientiam et ipsas leges receptæ sunt (5).

(1) J. Doujat (a. 1688), prænotionum canonicarum libri quinque, Paris 1687, 4; nov. ed. Mitav. et Lips. 1776-79, 2 vol. 8; A. Plettenberg Introductio in Jus cononicum, Hildesh. 1692; J. E. Floerke (a. 1762), Prænotiones jurisprud. ecclesiast. Jenæ 1723. Hallæ 1756, 8; F. X. Zech (m. a. 1767). Præcognita Juris canon. ad Germaniæ catholicæ principia et usum accommodata, Ingolst. 1749-1766, 8; J. A. a Riegger (m. a. 1795). Prolegomena ad Jus ecclesiast. Vindobon. 1764, 8; J. Mulzer (m. a. 1772), Introductionis in jurisprud. ecclesiast. positivam Germanorum. Pars I, sive præcognita, Bamb. 1770; G. S. Lakics, Præcognita Jur. ecclesiast. universi, Viennæ 1775, 8; C. F. Glück, Præcognita uberiora universæ jurisprudentiæ ecclesiasticæ positivæ Germanorum, Hallæ 1786, 8.

(2) Manachi Origines et antiquitates ecclesiasticæ, Romæ 1780. tom. V, 4; Selvagius, Compend. antiquit. ecclesiasti. tom. VI, 8; Neap. et Patav. Schelstrate Antiquitas ecclesiastica dissertationibus illustrata, tom. III, fol. Bianchi della podesta e della politia della chiesa, Roma 1745, tom. VI, P. de Marca (a. 1562). De concordia sacerdotii et imperii, Paris 1641, 4; Ed. Baluz. Parisiis 1663, fol. ed. J. G. Boehmer, Francof. 1708, fol. Nov. ed. Bamberg, 1788, VI vol. 4; L. Thomassin (a. 1686). Ancienne et nouvelle discipline de l'Eglise, Lyon 1678, Paris 1725, III vol. fol. Vetus et nova Ecclesiæ disciplina circa beneficia, Paris 1688, III vol. fol. nov. edit. Mogunt. 1787, X vol. 4; L. E. du Pin (a. 1719), de antiqua Ecclesiæ disciplina dissertationes historiæ, Paris 1686, Colon. 1691; Histoire du droit public ecclésiastique français, par M. D. B. Paris 1738, II vol. 12 nouv. ed. Londr. II vol. 4; sans date d'année.

(3) J. H. Boehmer (a. 1749). XII dissertationes Juris ecclesiast. antiqui, Lips. 1711, Hallæ 1729, 8; C. M. Plaff (a. 1760), Origines Juris ecclesiastici, Tuebing. 1719. Ulmæ 1759, 4; G. J. Plank Geschichte der christlich-kirchlichen Gesellschaftsverfassung, Hannover 1803-9, 5 Bde. 8.

(4) J. A. de Riegger (a. 1795), Bibliotheca Juris canonici, Vind. 1761, II vol. 8; similem indicem dedit Glück in suis prolegomenis.

(5) Maxima adest lucubrationum particularium in Jus cononicum copia, pro quibus propria adornatæ sunt collectiones Joa. Thom. de Rocaberti Bibliotheca maxima pontificia, Romæ 1695-99, XXI vol. fol. A. Schmidt thesaurus Juris ecclesiastici, Heid. Bamb. et Wirceb. 1772-79, VII vol. 7.

ARTICULUS VI.

DE JURIS CANONICI COMMUNIS FONTIBUS, UTI HODIEDUM IN USU SUNT.

ARGUMENTUM.

I. De collectionibus publica auctoritate donatis: A. Antequam fuerint conjunctæ, § LXIII. B. Corporis Juris canonici origo, § LXIV. C. Criticæ in corpus Juris lucubrationes, § LXV. D. De corpore Juris can. auctoritate et usu, § LXVI. II. De concilio tridentino, § LXVII. III. De mutua fontium in usu relatione, § LXVIII.

LXIII.

Gratiani collectio, sicuti hodie in usu est, paululùm ab illa forma, quàm primitus ab auctore acceperat, recessit, cum, scholæ præsertim manibus ac discussionibus tradita, plures in eam mutationes invecitæ sint. Prima siquidem pars in distinctiones CL, ac tertia in V a Paucopalea, Gratiani discipulo, uti suppare tradunt, divisa est. Eodem modo ab ignoto aliquo auctore tractatus ille de pœnitentia, qui in secunda decreti parte habetur, in VI distinctiones divisus est.

Deindè CL circiter additamenta, decreto diversis in locis inserta, accessere, quæ, comparatis inter se antiquissimis ejus collectionis codicibus, non ab ipso Gratiano, sed supparum ferè testimonio, tum a Paucopalea, tum certè etiam ab aliis quibusdam adjuncta fuisse constat. Principio a schola neglecta, *Palearum* nomen, ad quod et ipsum illud auctoris invitabat, illis superscriptum est, ut sic tanquam palea a Gratiani seminibus distinguerentur. Serius tamen eandem cum aliis locis auctoritatem adeptæ sunt (1). Hac forma collectio una cum apparatu descripta, et typis edita est (2).

Ex decretalium collectionibus tres tantummodò publica legis auctoritate domatæ sunt, collectio scilicet Gregorii IX, Bonifacii VIII, et Clementis V. Hæ quoque collectiones una cum glossis descriptæ, et statim post inventam artem typographicam typis editæ sunt (3).

LXIII. Quatuor istis collectionibus vigens ac ubique receptum jus continebatur, quo factum est, ut communi loquendi usu sub *corporis juris* nomine comprehenderentur (4). Editiones verò nondum hoc communi nomine inscriberentur,

(1) Vid. J. A. Riegger Observ. de paleis decreto Gratiani insertis (in opuscul. Friburg. 1773. 8). Novas ex codicum comparatione deductas animadversiones edidit de his paleis prof. Bickell in programme marburgensi 1827. Variæ de nominis origine adducuntur sententiæ. Sunt qui illud ab auctore deducunt, sunt qui ex verbis P. alia, nimirum *post alia*, quæ Juris canonici studiosi in margine descriperunt, ut significarent ea capita esse collocanda post ea quæ Gratianus scripserat, errore librorum factum putant *Palea* nomen. Vide Devoti Jus can. univ. tom. I. c. XVIII, § 25.

(2) Antiquiores editiones Argentorati ab Henrico Eggestein, 1471 et 1472, a Petro Schœffer, a. 1472, et Venetiis a Nic. Jensonio, a. 1477 excusæ sunt.

(3) Antiquissima editio decretalium Gregorii IX Moguntia sine anno et loco apparuit, quàm dein alia moguntina, an. 1473, romana 1474, basileensis, 1478 et 1473 et 1492 subsequutæ sunt. Bonifacii VIII collectio primo apparuit Moguntia an. 1465 et 1470, Clementis V verò Moguntia an. 1460-1467-1471, et Argentorati 1471, deindè ambæ conjunctim Romæ, an. 1472. Harum editionum accuratum indicem exhibet Bickell in opere supra citato (§ 106).

(4) Hæc modo concilium Basileense reservationes pontificias, in corpore Juris contentas, distinxit ab iis qui in extravagantibus fundatæ erant.